

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 28.

Fylke: Akershus.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Nannestad.

Emne: Drikk til maten til
hver dags.

Bygdelaag: Bårne sokn.

Oppskr. av: E. G. Hjeltnes Langer.

Gard: Langer.

(adresse): Steinsgaard paa.

G.nr. 135 Br.nr. 3.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. og andres.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

mjølk.

SVAR

1. Meierierenes aulag i syttiaarene i forrige aarhundre brakte naturlig forandring. Før var melken gjerne brukt her i kostholdet både som drikk til maten, og paa farskjellige maater. Paa det omsaaede maatte kaffen som drikk til maten afløse den, og diverse supper af farskjellig slags afløse den ellers. Bruken af melk er saaledes i kostholdet i sær grad minket i senere minne her.

2. Ja, for en del før meierierne kom, men egentlig naar passerde leilighet gaves.

3. Var "blenne", som man kalte det her. Nei, nu maa "blenne" laves af andet, som af farskjellige safter osv. til bruk i te i varme anledige. Men bruken er mindre nu end før, erstattet af frisk koldt vand.

4. Ol. Den gammelste ølbrugging elbet her i t mellem 1850 - 1880 helt. Ol var ja da blit let at faa tak i her paa anden maate. Man gik da over til at brugges "sivensøl" til mere daglig bruk. Det var brugges paa "brusebar", og var godt tørstedrikke. Det var mindre arbejde

3

for kvindfolkene, og kun gjerningen
tok nogen tid. Men etter at noen
deserterien var godt ophætt og
saa den slags.

5. Kaffe.

Det som derom var nevnt viser
tilbake til siste halvdel af sytten-
hundre aarene.

6. Som hverdagsdrik er enkelt sagt
om dagen hadde kaffen her saa
smaat gledet ind men og mer,
men det blev først for alvor
etter meierierne kom, som får er
nevnt.

7. Oftest er det nu til baade 1ste
og anden frokost. Saa middags-
kaffe, naar middagshvilen er
stut, saa ogsaa til kveldsmaten.

[Næsten man endnu brukte „af-
tasvahl“ ved halv fem tiden om
ettermiddagen, var det kaffe til
maten, men da var det melk
til kveldsmaten].

8. Almindeligvis hæs kaffen i, naar
vandet er blit no varmt, ofte ogsaa
det er blit varmt er saa farshjel-
lig. Nei, man trakter ikke kaffe.
Nei, salt hæs ikke i kaffen her, og
med „blareskin“ og den slags er
det farlangst helt stut. Nei, man
brøyr sig ikke om, at saa kaffen
klar længer, vistnok af den simple
gründ, at den er klar, skjennesi-
terne greier det godt nu. Nei, det
var i ældre dage, man spaadde
i kaffegrüt, naturlig da man
nu ikke faar no egentlig grüt
i kafferne nu. Nei, man vet ikke
længer om no regler, man spaad-
de etter. Det var etter grüt par-
tiklernes mere eller mindre
løse eller tette sammen klump-

5785

vinger. Vistræk bygget paa et indre
 aarsaksforhold, som natuurelemen-
 terne dirigeret for den dag, der
 spaaedes. Man havde det, eller tro-
 ede det slik nemlig, at alt skeende
 var bestemt paa forhånd, og frem-
 dirigeret af ledende styrende kraf-
 ter paa "den anden side", som de
 sa, kræfter eller rettere personlig-
 heter, som levet uden for jordve-
 deuen, og ikke havde no jordlegeme-
 nu at trække paa, saa de kjente
 den varmeste natur meget godt,
 mente de. Det var disse, mente
 man, som varset kommende
 ulykker og hændelser saa greit,
 at menneskerne helt oppfattet det,
 men de var uafvendelige i almin-
 delighet. Særprøget var, at de saa
 livets mere og mindre innerlige
 hændelser mot vor gamle heden-
 ske tro og teologi, hvorved forsøk
 paa at søke at "se noget paa for-
 hånd" forsaavit var og noget var
 interesse for mange. Paa en maate
 søke lære af gamle erfaringer.

9. Det er jo almindelig - mange ikke.
 Det var for koldt brunt søkker kjøpt
 færdig som større og mindre plate-
 stykker, saa en af kvindfolkene maatte
 bruke "søkkersaks" aa klippe
 biterne til. Den nævnte saks var
 fæstet godt i en sterk træske
 med to langvægge, men bare en
 trevæg. En eller anden smed
 hadde ordnet det redskap. Nu brü-
 kes raffinade. Det kakte brüne
 søkker i plater fik man kjøpt
 i alle landhandlevier i de tider.

Enkelte brukte ogsaa Kandisonøkker, 10. Ja, man har flöte eller søt melk i kaffen, ikke no andet har været brukt her. Flöten er noget opblandet med søt melk i almindelig hverdags. Nei, og i kaffen har ikke været brukt her - er fra gammelt helt ukjent her i enhver form.

11. Te. Nei, mange har får brukt te til kveldsmaten - vist faaere nu. Det lar sig ikke gjøre at tidfeste det, da man her fra oldtiderne kokte - vi far kal- le det "te" - te paa unge bringebær- planter, som man til det brukt klip- pet af ved bakken og hästet ind i kjervbunter om hästen. Det var gammel skik og bruk. Der hadde i sær gamle tidsaldre været en plan- te her, som noget lignet bringebær- planten, men den hadde ingen bær. Den hadde været utmerket til aa kage te paa. Den er forlangst utdöd her, men den hadde væ- ret brukt til matdrikkoking bakover oldtidens tidsaldre, dens navn er gaat ind i glemelsen.

12. Brennevín. Det var kun ved for- skjellige ekstraarbeider - etter tin- ge jobber af faaskjellig forekam- menside slags, som i omertider og kolde arbeidssommer jobber om hästen og vinteren.

13. Nei, det brukes ikke.

Nannestad i mars 1951.

C. G. Hjalmar Langen.

5785